

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Zhodnocení působení aktérů napomáhajících integraci cizinců
v Jihočeském kraji**

**The evaluation of participants and their activities regarding helping the
foreigners' integration in South Bohemian region**

Vedoucí práce: PhDr. Salim Murad, Ph.D.

2012

Autor: Michaela Vintrová

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. dubna 2012

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Salimu Muradovi, Ph.D. za ochotu, cenné rady a za celou výuku, která mě nasměrovala k vybranému tématu. Dále bych také chtěla poděkovat za spolupráci a rozhovor vedoucí Centra na podporu integrace Mgr. Markétě Jindrové a Bc. Barboře Zelenkové z Organizace pro pomoc uprchlíkům. Můj dík patří také rodičům a ostatním, kteří mě podporovali.

ÚVOD	7
1 ZÁKLADNÍ POJMY.....	8
1.1 DEFINICE INTEGRACE	8
1.2 INTEGRAČNÍ MODEL Y	11
1.3 INTEGRAČNÍ POLITIKY	12
2 MIGRACE A INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	17
2.1 PRAKTICKÉ POTÍŽE CIZINCŮ V ČR	25
3 CENTRUM NA PODPORU INTEGRACE CIZINCŮ	28
4 ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM.....	33
5 KOMPARACE CENTRA NA PODPORU INTEGRACE CIZINCŮ A OPU.....	41
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM LITERATURY	44

Anotace

Cílem této práce je zhodnotit činnost organizací zabývajících se integrací cizinců do společnosti v České republice, konkrétně v Jihočeském kraji, který je zastoupen především městem České Budějovice. V tomto městě se nachází mnoho takovýchto organizací a výběrem dvou z nich se zabývá praktická část, jejíž hlavním úkolem je přinést informace o jejich působení a pokusit se toto působení zhodnotit. Kromě této praktické části je zde i teoretická část, která se zaměřuje na problematiku migrace a integrace obecně. Nalezneme zde teoretické pojmy a jejich vysvětlení, vývoj integrace v České republice i aktuální informace o této problematice. Pozornost je také věnována postoji občanů k tomuto společenskému jevu a jejich názorům na přítomnost cizinců. Přistěhovalectví by nemělo znamenat hrozbu a lidé by se přisun cizinců měli snažit tolerovat a hodnotit jako prospěch pro stát jako celek, ať už v ekonomické oblasti nebo i společenské. Existují tři alternativní strategie zabývající se přistěhovalectvím a jednou z nich je strategie přijetí, která považuje přistěhovalectví za výzvu, kterou je třeba obrátit ve prospěch společnosti. Tato výzva není hrozbou.

Abstract

The aim of this thesis is to evaluate various activities of the organizations dealing with foreigners' integration to the society in the Czech Republic, particularly in South Bohemian region, represented mainly by České Budějovice. There are many of these organizations in the mentioned city and the practical part of my thesis whose main goal is to bring information about their activities and further evaluation focuses on the two ones having been chosen. Besides the practical part, there is the theoretical part focusing on the problems of migration and integration in general. Theoretical terms and their explanation, the development of integration in the Czech Republic and current information on these issues can be found there. This part also focuses on Czech inhabitants' attitudes towards this social phenomenon and their opinions on the presence of foreigners. Immigration shouldn't pose a threat for anybody and Czech inhabitants should try to tolerate it and, even more, view it as a benefit for our country as a whole, both from the social and economical point of view. There are three alternative strategies dealing with the phenomenon of immigration and the strategy of

acceptation viewing it as a challenge which is needed to be converted to the profit for society is one of them. This challenge isn't a threat.

Úvod

V dnešní době je problematika cizinců v České republice každodenní součástí společenského života. Existuje mnoho organizací, jak vládních, tak nevládních, které se cizinci a jejich integrací zabývají. V Českých Budějovicích jsou to konkrétně Centrum na podporu integrace cizinců, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Multikulturní centrum, občanské sdružení Barevný děti a další. Já se ve své práci zaměřím na činnost Centra na podporu integrace cizinců a Organizace pro pomoc uprchlíkům.

„Vývoj imigrace v posledních letech nenechává nikoho na pochybách o tom, že Česká republika se stala cílovou zemí migrace. Jestliže v roce 1995 legálně pobývalo v ČR asi 160 000 cizinců, o třináct let později jejich počet dosáhl téměř 440 tisíc“. (Rákoczyová, Trbola 2009: 13) V tom ovšem nejsou zařazeni všichni cizinci z důvodu neodpovídajícího způsobu pobytu. V porovnání se státy Evropské unie je počet přistěhovalců v České republice poměrně nízký, avšak pro samotnou Českou republiku to není příliš zanedbatelný počet. Česká republika je atraktivní zejména pro cizince ze třetích zemí. Jejich migrace má různý charakter, od potřeby získání hmotného zajištění po začátek nového života. *„Čtvrtinu celkového počtu přistěhovalců tvoří Ukrajinci, početná je také skupina Slováků a Vietnamců“.* (Rákoczyová, Trbola 2009: 13)

V teoretické části se objeví základní pojmy jako je definice integrace, modely integrace a integrační politiky. Zde budu vycházet především z knihy Pavla Barši a Andrey Baršové zabývající se imigračními a integračními politikami v USA, západní Evropě a Česku, dále je pro mou práci podkladem také kniha Sociální integrace přistěhovalců v České republice od Miroslavy Rákoczyové a Roberta Trboly a další publikace zmíněné v seznamu použitých zdrojů. V praktické části práce se zaměřím na dané organizace a jejich působení, pokusím se o zhodnocení a porovnání jejich činnosti a na závěr zmíním jejich pohledy a názory do budoucnosti.

1 Základní pojmy

1.1 Definice integrace

Abychom si vytvořili představu o definici integrace, pomohou nám některé doslovné interpretace.

Na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky uvádí Odbor azylové a migrační politiky, že *„integrace je přirozeným důsledkem migrace, je chápána jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vztahů společnosti domácího obyvatelstva, je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.“*¹

Další interpretaci nám nabízí Reiner Bauböck, který zmiňuje u pojmu integrace dvě základní interpretace. *„První z nich charakterizuje stav nějakého systému a vztahuje se k jeho vnitřní soudržnosti. Systémem je myšlena jak společnost, tak menší celek, které jsou složeny z množství osobitých jednotek nebo prvků. Druhá interpretace pak uvažuje změnu stavu, a to vstup jednotky do systému nebo rozšíření systému tak, že inkorporuje externí prvky nebo jednotky - vždy jde o vstup nebo začlenění nových jednotek, které se stanou součástími přispívajícími k sebe-udržovacím operacím rozšířeného systému.“* (Bauböck 1994 in Tollarová, 2. odst.) *„Vstupující jednotkou nemusí být vždy pouze jednotlivec - v případě integrace imigrantů může jít jak o jednotlivé osoby, tak o skupiny migrantů. Slovo "integrace" má podle Bauböcka pozitivní konotaci. Znamená, že integrovaná společnost je dobře uspořádaná, a dále předpokládá, že vstup jednotlivců nebo skupin existující systém neohrozí. Transformace způsobená vstupem nových prvků totiž povede opět k integraci společnosti.“* (Tollarová 2006: 2. odst.)

Friedrich Heckmann nabízí tři varianty porozumění pojmu integrace: *„jako vytváření nové struktury z jednotlivých částí, jako zlepšování vztahů v rámci struktury a jako přidávání*

¹ Ministerstvo vnitra České republiky Odbor azylové a migrační politiky, *Integrace cizinců 2008*. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2.html>>

jednotlivých prvků nebo částí struktur do existujících systémů, se kterými se propojí a vytvoří celek.“ (Heckmann 1999 in Tollarová, 3. odst.) „Integrace je proto podle Heckmanna stejně tak proces propojování prvků, jako výsledný stupeň propojenosti celku. Integraci jednotlivců nebo skupin přichozích osob je proto třeba nahlížet skrze způsob jejich začlenění do existujících struktur a skrze typ a kvalitu propojení těchto nových populací s existujícím systémem socio-ekonomických, legálních a kulturních vztahů.“ (Tollarová 2006: 3. odst.)

U Pavla Barši nalezneme pojem národní integrace, kterou rozumí „proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států. Tento proces je dlouhodobý a jen o málokterém státě – včetně těch západoevropských s nejstarší tradicí politicko-institucionální jednoty – bychom se odvážili tvrdit, že je naprosto kulturně homogenní. Proces národní integrace lze chápat jednak jako součást širších sociálních a ekonomických dějů, jednak jako důsledek záměrných politik států.“ (Barša 1999: 209)

Pod pojmem integrace si každý z nás představí něco jiného. Já si pod tímto termínem představím především zapojení cizinců do majoritní společnosti, jejich osamostatnění a přijetí mezi občany dané země.

Barša uvádí typologii integrace o třech úrovních: integrace kulturní, integrace sociálně-ekonomická a integrace občansko-politická. Tyto úrovně dále rozvádí v následující tabulce.

Tab. 1: Tříúrovňová typologie integrace (podle Birche)

Integrace kulturní	asimilace
	tavící tyglík
	kulturní pluralismus
	multikulturalismus
záporná alternativa	kulturní segregace
Integrace sociálně-ekonomická	úplná (asimilace)
	částečná
záporná alternativa	ekonomická segregace

Integrace občansko-politická záporné alternativy	asimilace akomodace (neformální/formalizovaná) kontrola většinou (politická segregace) etnicko-kulturní konflikt
---	--

Zdroj: Barša 1999: 240

„Birch rozděluje menšinová práva do dvou základních kategorií – na práva zajišťující občanskou rovnost a rovnost příležitostí a práva ochraňující kulturní identitu. První se tedy týkají občansko-politické a sociálně-ekonomické integrace, druhá integrace kulturní.“ (Barša 1999: 241)

Barša na rovině kulturní integrace rozlišuje asimilaci, tavicí tyglík a kulturní pluralismus. Multikulturalismus označuje jako silnější variantu pluralismu. Formy kulturní integrace jsou asimilační integrace, ke které dojde při opuštění hodnot a zvyků menšinou, díky kterým se odlišovala. Další formou je tavicí tyglík, o kterém mluvíme v případě, že menšina splyne s celkem a zároveň jej obohatí o některé své rysy. Pokud si menšina zachová svou kulturní odlišnost a soudržnost, avšak ekonomicky a politicky je pevně vsazena do okolní společnosti, pak hovoříme o formě kulturně-pluralistické integrace. *„Multikulturalismus pak tuto kulturně-skupinovou mnohost povyšuje na žádoucí a politicky prosazovaný konstitutivní rys dané společnosti.“ (Barša 1999: 231)*

Barša také hovoří o sociálně-ekonomické integraci, která se týká *„rozmístění etnicko-kulturních skupin v základních sociálních pozicích dané společnosti.“ (Barša 1999: 235)*

Jako další pojem Barša zmiňuje občansko-politickou integraci. *„U občansko-politické integrace hovoříme o formě politické asimilace jako stavu, v němž etnická příslušnost neovlivňuje šanci na zaměstnání ve státní správě či na úspěch v soutěži demokratické reprezentace. Druhou formou je akomodace jako záměrné brání ohledu na etnicko-kulturní menšiny ve státní správě či v mechanismech politické reprezentace na stranické, místní zastupitelské či parlamentní úrovni.“ (Barša 1999: 238–239)*

Pojem sociální integrace, který Barša nepoužívá, vysvětluje Rákoczyová, Trbola jako „komplexní proces, jehož úspěšnost ovlivňuje řada faktorů. Na straně hostitelské společnosti se jedná například o postoje veřejnosti vůči odlišnostem, ať už rasovým, etnickým či kulturním, nastavení migrační a integrační politiky, ekonomickou situaci, otevřenost vzdělávacího systému atd. Společnost tak nastavuje rámec integrace, který může být diferencovaný pro různé skupiny a kategorie přistěhovalců.“ (Rákoczyová, Trbola 2009: 15)

1.2 Integrační modely

Modely integrace v západní Evropě 60. až 80. let 20. století popisuje Barša, Baršová použitím tří modelů integrace. Jedná se o model etnicko-exklusivistický, asimilační a pluralistický neboli multikulturní.

- (1) Etnicko-exklusivistický model podmiňuje imigraci potřebami trhu práce a pobyt pracovníků je brán jako dočasný. Společnost se proto nemusí angažovat ve zlepšení jejich právního postavení nebo zvažovat důsledky jejich kulturní odlišnosti. Tento vylučující přístup lze chápat jako záruku, že se dříve či později cizinci vrátí do své rodné země a není proto zapotřebí se jejich integrací příliš zajímat. Prototypem tohoto modelu bylo do konce 90. let západní Německo. (Barša, Baršová 2005: 36)
- (2) Asimilační model, jehož prototypem je Francie, vyžaduje od přistěhovalců asimilaci do kulturních vzorců majoritní společnosti a „učiní z příslušnosti k občanskému národu jedinou politicky a veřejně relevantní formu své kolektivní příslušnosti.“ (Barša, Baršová 2005: 36) Jedná se tedy o splynutí cizinců s občany dané země a základní jednotkou integrace je jednotlivec.
- (3) V modelu pluralistickém (multikulturním) se přistupuje k cizincům jako ke „kulturně odlišným komunitám, které mají harmonicky soužít v rámci širšího politického celku.“ (Barša, Baršová 2005: 36) Prototypem tohoto modelu je Velká Británie a základní jednotkou integrace je komunita.

Stýskalová podrobněji vysvětluje dané modely tak, že „francouzský asimilacionistický model vychází z „práva země“ (*ius solis*), což v praxi znamená, že každý imigrant si po pěti letech legálního pobytu může zažádat o udělení státního občanství.“ (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 15) Jedná se tedy o smlouvu mezi jednotlivcem a státem. „Tento model striktně odděluje privátní sféru od sféry veřejné. Francouzská ústava se vyhýbá uznání

národnostních menšin na svém území. Občané státu požívají stejná kulturní, občanská a jazyková práva bez ohledu na původ.“ (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 15) Existuje také „právo krve“ (ius sanguinis), které je uplatňováno v německém modelu. *„Členové etnické minority, například Turci v Německu (nebo Korejci v Japonsku) nemají reálnou možnost stát se občany a jsou odsouzeni do věčné role cizinců ve státě.“ (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 15)*

„Model multikulturalismu je nejmladší a intenzivně se vyvíjí v posledních čtyřech dekádách v Kanadě, Austrálii, Švédsku a Nizozemí a Velké Británii. První dva jmenované státy spojují národnost s právem země a dají se označit za průkopníky v multikulturalismu.“ (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 17)

Multikulturalismus dosud není stálý pojem a jeho pojetí se vyvíjí. Dají se odlišit dva typy multikulturalismu: partikulturalistický a integracionalistický. Pokud příslušník skupiny rezignuje na svou občanskou identitu a spokojuje se se statutem příslušníka zvláštní skupiny a občanská příslušnost je nahrazena sounáležitostí kmenovou, pak hovoříme o multikulturalismu partikulturalistickém. (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 17)

„Integracionalistický multikulturalismus uplatňuje liberálnědemokratické ideály, které vedou k zohledňování těch, kteří doposud byli z domněle univerzální svobody, rovnosti a solidarity vyloučeni.“ (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalová 2004: 17)

1.3 Integrační politiky

„Integračními politikami máme na mysli politiky, jejichž cílem je podpořit proces začlenění přistěhovalců – jako jednotlivců či skupin – do hostitelských společností. Nejširším cílem těchto politik je zajištění podmínek sociální a politické soudržnosti společnosti.“ (Barša, Baršová 2005: 10–11)

Cílem integračních politik je především zaměření se na takové potřeby, jimiž se přistěhovalci liší od jiných znevýhodněných skupin společnosti. Tyto potřeby plynou z jejich příchodu a jsou dány jejich kulturní a zkušenostní odlišností. Pokud se stát rozhodne přijmout přistěhovalce, je v jeho zájmu, aby se imigrant rychle a bezproblémově začlenil a byl způsobilý k jednání v různých institucionálních a sociálních záležitostech. Napomáhání této

adaptaci je spolu se získáváním potřebných sociálních kompetencí cílem integračních politik. Ačkoliv jsou integrační politiky v jistém smyslu součástí imigračních politik, lze obě politiky odlišit jejich předmětem. Zatímco imigrační politiky se zabývají regulací vstupu přistěhovalců do hostitelských zemí, předmětem integračních politik je adaptace cizinců v hostitelské společnosti tak, aby se stali její součástí. (Barša, Baršová 2005: 11)

Již v roce 1999 ukázala Evropská rada ve finském městě Tampere, že jsou orgány Unie připraveny zabývat se aktivně také otázkami integrace v souladu s deklarovanou odhodlaností vytvořit z Unie prostor svobody, bezpečnosti a práva. Závěry zahrnuté pod heslem „spravedlivé zacházení s příslušníky třetích zemí“ obsahují nutnost, aby EU zajistila spravedlivé zacházení s příslušníky třetích zemí a integrační politika musí směřovat k přiznání práv a povinností přistěhovalců srovnatelné s právy občanů Unie. (Barša, Baršová 2005: 147)

Evropská rada také vyjádřila přesvědčení, že má být umožněno získat státní občanství hostitelské země cizincům, kteří legálně a dlouhodobě pobývají v dané zemi. Summit v Soluni uskutečněný v roce 2003 upřesnil strategické politické cíle EU v oblasti integrace a závěry z tohoto summitu jsou tak prvním strategickým politickým dokumentem, který uvádí jako cíl vytvoření celkové evropské integrační politiky. Posun je viditelný jak v potřebě takové politiky, tak v jejím zahrnutí do kontextu hospodářské a sociální politiky spolu s propojením na politiku imigrační. (Barša, Baršová 2005: 147–148)

Nizozemské předsednictví EU ve 2. polovině roku 2004 přineslo impuls pro rozvoj politiky EU v otázkách integrace. *„Haagský program, přijatý Evropskou radou 4. – 5. listopadu 2004, vytyčil jako jednu z priorit integraci přistěhovalců a podtrhl potřebu větší koordinace národních politik a snah Unie. Prvním krokem jeho uskutečnění se stalo přijetí Společných základních zásad pro integraci přistěhovalců v Unii Radou a představiteli členských států 19. listopadu 2004. Dokument označuje přistěhovalectví za trvalý rys evropské společnosti.“* (Barša, Baršová 2005: 149)

Z právních aktů Evropského společenství, které mají dopad na formulaci integračních politik na národní úrovni jsou nejdůležitější Směrnice Rady z 22. září 2003 o právu na sjednocení rodiny a Směrnice Rady o právním postavení občanů třetích zemí, kteří jsou dlouhodobými residenty, z 25. listopadu 2003. (Barša, Baršová 2005: 151)

Směrnice o právu na sjednocení rodin vychází z teze, „že rodinný život pomáhá vytvořit socio-kulturní stabilitu, která usnadňuje integraci.“ (Barša, Baršová 2005: 151) Směrnice uznává právo na sjednocení rodiny pro ty občany třetích zemí, kteří mají povolení k pobytu nejméně na jeden rok, „mají dobré vyhlídky na získání povolení k trvalému pobytu“ a jedná-li se o úzce vymezený okruh nukleární rodiny, tedy manžela/ku a nezletilé děti. (Barša, Baršová 2005: 151)

„Směrnice o právním postavení občanů třetích zemí, kteří jsou dlouhodobými rezidenty je založena na předpokladu, že délka pobytu má vliv na rozsah práv, která přistěhovalec požívá.“ (Barša, Baršová 2005: 151)

Nejdůležitější podmínkou pro získání postavení „dlouhodobého residenta“ je nepřetržitý pobyt na území po dobu pěti let. „Osobám s postavením dlouhodobého residenta jsou přiznána stejná práva jako občanům v řadě oblastí sociální a ekonomické sféry. Dlouhodobým rezidentům rovněž náleží právo pobývat v jiné členské zemi EU za účelem studia nebo zaměstnání.“ (Barša, Baršová 2005: 152)

Vývoj integračních přístupů v České republice lze rozdělit do tří fází.. První fáze (1990-1998) se vyznačuje dílčími opatřeními, která se zaměřují pouze na specifické skupiny vyžadující zvláštní pomoc, jež představují uprchlíci a krajané. Ve druhé fázi (1999-2003) spadala tato problematika pod činnost ministerstva vnitra. Třetí fáze byla zahájena 1. ledna 2004 převedením této agendy pod ministerstvo práce a sociálních věcí. (Barša, Baršová 2005: 231)

První fáze: 1990-1998

V prosinci roku 1991 státní orgány přijaly exekutivní opatření, kterými ustavily program pomoci uznaným uprchlíkům. Program, který v určité podobě existuje dodnes, nabízel podporu v oblasti získání bydlení a výuku češtiny. Tentýž model byl využit při pomoci krajanům. Ačkoliv se programy pomoci uprchlíkům a krajanům postupem času vyvinuly do relativně stálé podoby, nestaly se východiskem integračních politik zaměřených na hlavní proud přistěhovalců. Státní administrativa řešila u krajanů a uprchlíků zejména otázky materiální pomoci – technicko-organizační stránku přesídlení (u krajanů) a usídlení (u obou

skupin). U prvních dvou kategorií postupoval stát od realizace konkrétní pomoci k vytvoření obecnější strategie, oproti tomu u dalších kategorií byl postup opačný – dostat se od obecné definice problému ke strategii a cílům a posléze i k nástrojům jejich realizace. Vznik integračních politik zaměřených na hlavní proud přistěhovalců ovlivnily tři rozhodující okolnosti. Nejprve to bylo uvědomění si skutečnosti, že podstatná část ekonomických imigrantů (Vietnamců, Rusů, Ukrajinců) zde již zůstane natrvalo. Druhou okolností byla ochota ministerstva vnitra začít se zabývat otázkami integrace. Jako třetí tu byla iniciační role Rady Evropy. Ta zpočátku ovlivňovala ideovou výbavu a slovník vládních dokumentů, sehrála také roli katalyzátoru postupu přípravy. Oproti tomu zde ale působily nadále faktory, jež problém integrace odsouvaly na druhou kolej. (Barša, Baršová 2005: 232)

Druhá fáze: 1999-2003

V této době integrační politika vznikala na několika úrovních. *„Jednalo se o formulace celkové integrační strategie, o opatření v jednotlivých resortech, o aktivní podporu výzkumu a sběru informací, o zavádění dotačních programů pro posílení spolupráce s nevládním sektorem a sdruženími přistěhovalců a nakonec i o snahu po přesunu odpovědnosti za realizaci integračních politik na nižší úroveň veřejné správy.“* (Barša, Baršová 2005: 233)

Nově zřízená Komise ministra vnitra pro integraci cizinců a vztahy mezi komunitami, v níž vedle úředníků z odpovědných resortů zasedali také zástupci akademické obce a nevládního sektoru, měla ministerstvu vnitra usnadnit práci. Výsledkem zhruba čtyřletého období působení ministerstva vnitra byla motivace neziskového sektoru ke spolupráci, byl také vzbuzen zájem sdělovacích prostředků, vědci se začali seriózně zabývat migrací a imigračními komunitami, byly položeny základy systematického sběru a analýzy informací a bylo dosaženo lepší informovanosti cizinců (např. vydání příruček, zřízení webových stránek apod.) (Barša, Baršová 2005: 233)

„Některé útvary státní správy ale záležitosti nevěnovaly dostatečnou pozornost. Výsledkem byl stav, kdy se sektorová opatření některých resortů nedařilo systematicky formulovat a uskutečňovat.“ (Barša, Baršová 2005: 233)

Třetí fáze: současnost

„Současná fáze tvorby integračních politik začala převedením integrační agendy pod ministerstvo práce a sociálních věcí od 1. ledna 2004.“ (Barša, Baršová 2005: 236)

Vznikl vládní integrační materiál, který se zamýšlí nad neefektivností dosavadních integračních přístupů, která spočívá v přílišné obecnosti. Ministerstvo vidí řešení v obrácení se k cestě podrobné právní úpravy integrace imigrantů. Materiál se hlásí k *„posílení individuální a individualizované integrace jako záměrného a uvědomělého procesu, který lze chápat jako uzavření a naplňování „smlouvy“ mezi přistěhovalcem a hostitelskou společností.“* (Barša, Baršová 2005: 237)

2 Migrace a integrace cizinců v České republice

Ve své publikaci Dušan Drbohlav uvádí, že je integrace podle Aktualizované koncepce integrace v Česku definována jako „*obousměrný proces sjednocení místního obyvatelstva a migrantů do jedné společnosti.*“ (Drbohlav a kol. 2010: 91) Zainteresovanými účastníky integračního procesu jsou tudíž obě strany. Postavení cizinců ve společnosti je měřitelné indikátory integrace, které vycházejí ze statistik. Zaměstnání je považováno za klíčový mechanismus integrace, a proto je jedním ze zásadních indikátorů integrace míra nezaměstnanosti. V Česku je však hodnota míry nezaměstnanosti u cizinců omezená, jelikož občané třetích zemí, kteří nemají trvalý pobyt, nemohou být oficiálně nezaměstnaní. Pokud ztratí cizinci zaměstnání, musí vycestovat nebo změnit účel svého pobytu v České republice. Míra nezaměstnanosti cizinců byla v Česku na konci roku 2008 1,8 %, zatímco celková nezaměstnanost dosahovala 6 %. (Drbohlav a kol. 2010: 93)

Až 70% cizinců pracujících v České republice zaujímá pracovní pozice nejčastěji ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví a obchodě. Někteří však také vykonávají profesní, vědecká a technické činnosti zahrnující právní činnosti, výzkum a vývoj, vedení podniků či reklamu. Skutečnost, že více než polovina zahraniční pracovní síly je zaměstnána nebo podniká v primárních a sekundárních odvětvích je možné vnímat jako nepříznivou podmínku integrace migrantů. Je totiž možné vnímat tuto skutečnost jako zaměstnávání cizinců na špatně placených místech s nízkým společenským statutem. (Drbohlav a kol. 2010: 94)

„Obecně definovaná právně-politická dimenze integrace se více týká podmínek a příležitostí podporujících integraci a méně již výsledků integrace jako takových.“ (Drbohlav a kol. 2010: 94)

V České republice neexistuje účast migrantů v politickém systému, neobjevují se na významných pozicích na celostátní ani regionální politické scéně. Výjimku tvořila bývalá ministryně české vlády z let 2007 – 2009 Džamila Stehlíková, původem z Kazachstánu, která se věnovala problematice lidských práv a národnostních menšin. (Drbohlav a kol. 2010: 95)

Existuje několik základních charakteristik vypovídajících o míře adaptace imigrantů v sociokulturní oblasti společnosti. Jedná se o kriminalitu a demografické chování (míra plodnosti či mimomanželská plodnost). Můžeme říci, že cizinky mají v Česku nižší plodnost,

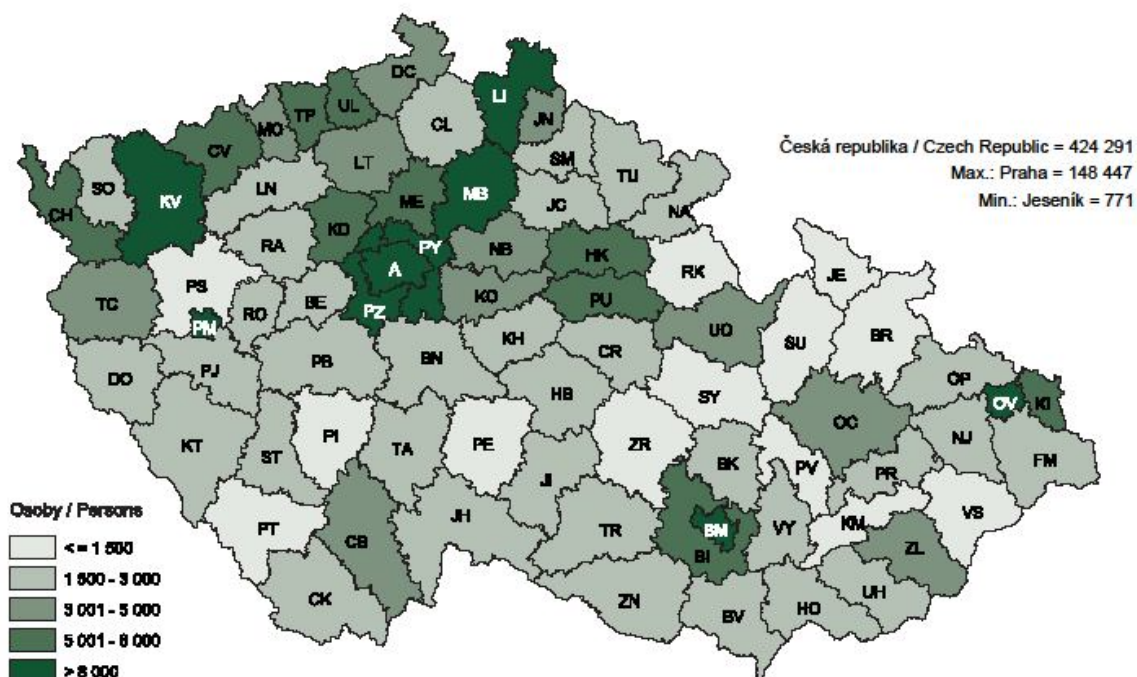
než v jejich zemích původu. „V roce 2008 se celkem v Česku narodilo 119 570 živě narozených dětí, z čehož cizí státní příslušnost mělo 2 666 dětí.“ (Drbohlav a kol. 2010: 95)

Také znalost českého jazyka je významným znakem kulturní integrace a zvyšování znalosti českého jazyka u cizinců bylo stanoveno jako jeden z klíčových cílů integrace. (Drbohlav a kol. 2010: 96)

V České republice jsou zahraniční imigranti poměrně novým fenoménem, který se zde objevuje po delším období etnické homogenizace našeho území. Tento nový jev má kromě sociálních, ekonomických, politických a dalších dopadů i aspekty geografické. Rozmístění a migrační mobilita cizinců se stávají součástí sociálně geografické diferenciace Česka. (Čermák, Janská 2011: 422)

Obr. 1: Rozmístění cizinců na území ČR k 31. 12. 2010

ROZMÍSTĚNÍ CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY K 31. 12. 2010
DISTRIBUTION OF FOREIGNERS IN THE CZECH REPUBLIC; 31 DECEMBER 2010

Zdroj: Český statistický úřad, Cizinci 2010

Podíváme-li se na zjištění, která nám poskytuje Migrant Integration Policy Index (MIPEX) ve své studii z roku 2011, dozvíme se například, že Česká republika jako poslední zavádí antidiskriminační směrnice EU, že státní politika rovného zacházení je stále slabá, že Česká republika zaostává za dalšími novými přistěhovaleckými zeměmi v otázce dvojího občanství a nároku na státní příslušnost vznikajícím při narození. Na druhou stranu však naše školy jsou na děti přistěhovalců připraveny lépe než ve většině zemí v regionu. (MIPEX 2011: 23)

Přistěhovalci žijí v horších podmínkách než ve své rodné zemi, nezaměstnanost vzrostla a počet nových přistěhovalců klesl. Přístup na trh práce je obecně lepší než ve většině středoevropských zemí, nedošlo však ke zlepšení politických práv a přístupu k českému občanství. (MIPEX 2011: 22)

Pokud se jedná o slučování rodin, je Česká republika nad evropským průměrem, avšak jako hlavní problém se vyskytuje podmínka dlouhodobého/trvalého pobytu. Jakmile cizinci získají nárok na podání žádosti, rodina obdrží roční obnovitelné povolení a rovnoprávný přístup ke vzdělání a zaměstnání. Pokud však ručitel rodiny například přijde o práci, mohou o svůj statut přijít. (MIPEX 2011: 24)

Jedná-li se o vzdělání, tak pouze povinná školní docházka je dostupná všem dětem přistěhovalců bez ohledu na jejich statut. Stát ve snaze zavést multikulturní výuku podporuje školy finančními prostředky. (MIPEX 2011: 25)

Podmínkou pro trvalý pobyt v České republice je základní příjem a znalost jazyka. Snahou podpořit žadatele ve snaze uspět byl jazykový test z roku 2009, který se stal prostředkem pro snížení míry ovlivnění výsledku žádosti úředníky. (MIPEX 2011: 26)

Ministerstvo vnitra uvádí na svých internetových stránkách pod názvem Integrace cizinců na území ČR jako cílovou skupinu integrace občany třetích zemí pobývajících legálně v České republice, kteří však nesmí být žadateli ani poživateli mezinárodní ochrany. Ve výjimečných případech mohou být zahrnuti i občané EU.²

Politika integrace cizinců se zaměřuje na podporu začlenění legálně pobývajících cizinců do společnosti, zejména však na prevenci případných problémů v oblasti imigračních

komunit a jejich vztahu s majoritou. Cílem činností integrační politiky je předcházet vzniku uzavřených komunit imigrantů, sociální izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců. Politika integrace cizinců je založena na praktické spolupráci všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace, na efektivitě integračních opatření, na zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace, na jasných a uchopitelných výsledcích všech integračních činností, na nových nástrojích (přímá spolupráce s obcemi, emergentní projekty) a na podpoře rozvoje občanské společnosti.²

Jako předpoklad úspěšné integrace cizinců v České republice je uvedena například znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti či vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti.²

Když se podíváme na počty cizinců, pomůže nám Drbohlav a kolektiv, kde se uvádí, že v období od roku 1993 do roku 2008 docházelo k dlouhodobému nárůstu počtu cizinců, a to ze 77 668 osob v roce 1993 na 440 294 v roce 2008. (Drbohlav a kol. 2010: 38) K výraznému poklesu došlo v roce 2000 v souvislosti s legislativními změnami zapříčiněnými ekonomickou krizí v Česku. V tomto roce došlo ke zpřísnění podmínek pro získání povolení k pobytu a pracovního povolení. Od roku 1996 došlo k postupnému nárůstu podílu trvalých pobytů na úkor pobytů dlouhodobých. Jedná se o zvýšení z 23 % na 39% v roce 2008. (Drbohlav a kol. 2010: 39) Jedním z důvodů je liberalizace podmínek pro získání trvalého pobytu v souvislosti se vstupem do EU. Složení cizinců dle státního občanství se neprojevovalo v daném období výraznějšími změnami, od roku 1996 je složení pěti nejpočetnějších skupin stejné a jedná se o občany z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska a Polska. „*U občanů Ukrajiny, Vietnamu a Ruska došlo oproti polovině 90. let k více než dvojnásobnému nárůstu.*“ (Drbohlav a kol. 2010: 40) Další nárůst můžeme pozorovat u občanů Moldavska, Kazachstánu, Mongolska a z evropských zemí hlavně u Německa a Spojeného království. Zpočátku převládal dlouhodobý pobyt, nejvýznamnější nárůst byl u občanů Vietnamu, Ruska a Číny. (Drbohlav a kol. 2010: 40)

² Ministerstvo vnitra České republiky Odbor azylové a migrační politiky, *Integrace cizinců na území ČR 2011*. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>>

Vývoj počtu cizinců v České republice nám také přiblíží následující tabulka, která zahrnuje čísla od roku 1994 až téměř po současnost. Od roku 2008 počet cizinců mírně klesal.

Tab. 1: Počet cizinců v letech 1994 – 2010 (v tisících)

1994	104 343
1995	159 207
1996	199 152
1997	210 311
1998	220 187
1999	228 862
2000	200 951
2001	210 794
2002	231 608
2003	240 421
2004	254 294
2005	278 312
2006	321 456
2007	392 315
2008	437 565
2009	432 503
2010	424 291

Zdroj: Český statistický úřad, Cizinci. vlastní úprava

Podíváme-li se na vnímání cizinců z pohledu českých občanů, pomohou nám průzkumy veřejného mínění prováděné Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM) při Sociologickém ústavu Akademie věd ČR.

V březnu roku 2011 zjišťovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění, do jaké míry je česká společnost připravena akceptovat odlišnosti cizinců žijících v České republice. Následující tabulka ukazuje, jak k cizincům čeští obyvatelé přistupují a co je pro ně podmínkou pro zařazení do společnosti.

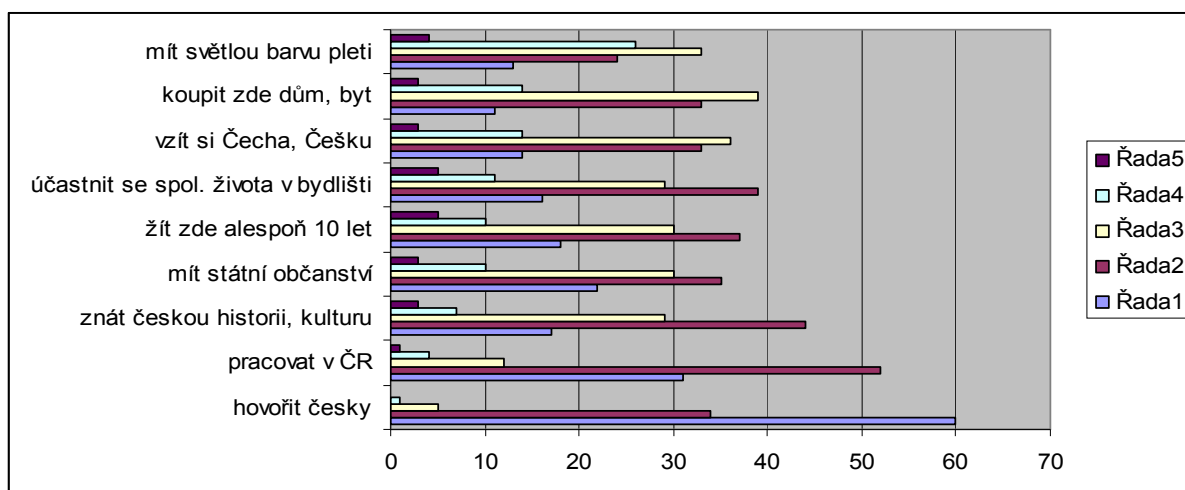
Tab. 2: Přizpůsobení se cizinců našim životním zvyklostem (%)

	5/03	2/05	12/06	5/07	3/08	3/09	3/10	3/11
měli by se co nejvíce přizpůsobit	56	59	58	53	68	61	63	61
měli by se částečně přizpůsobit	34	35	34	40	27	35	32	34
měli by mít možnost žít podle svého	6	4	6	4	4	3	3	5
neví	4	2	2	3	1	1	2	0

Zdroj: CVVM, Tisková zpráva ov110502

S úplným přizpůsobením se cizinců souhlasí častěji lidé starší šedesáti let a lidé se špatnou životní úrovní. Vysokoškolsky vzdělaní lidé, lidé s dobrou životní úrovní a lidé z nejmladší věkové skupiny se častěji přikláněli k tomu, že cizinci by se měli přizpůsobit našemu životu a zvyklostem pouze částečně.

Tento výzkum se také týkal podmínek, za kterých by byli cizinci vnímáni jako ostatní občané České republiky. Nejčastěji lidé uváděli schopnost hovořit českým jazykem, jedná se o 94% dotázaných, z toho 60% považuje zvládnutí českého jazyka za velmi důležité. Podmínka zaměstnání v České republice zaujímá 83% a nejméně důležitá je podle respondentů barva pleti (37%), vlastnictví nemovitosti v Česku (44%) a sňatek s českým občanem (47%). (Šamanová 2011: 2)

Graf 1: Jaké věci jsou důležité, aby člověk nebyl vnímán jako cizinec?

Řada 1 = velmi důležité, Řada 2 = poměrně důležité, Řada 3 = málo důležité, Řada 4 = nedůležité, Řada 5 = neví

Zdroj: CVVM, Tisková zpráva ov110502

Ministerstvo vnitra v roce 2010 reagovalo na změny v situaci migrace a v potřebách integrace cizinců zpracováním „Aktualizované Koncepce integrace cizinců na území České republiky“. Záměrem tohoto materiálu je *„definovat postup České republiky v oblasti integrace cizinců do budoucna a reagovat na vývoj, nové trendy a aktuální potřeby v souvislosti s integrací a cizineckou problematikou obecně.“* (MV ČR 2010: 74)

Oblast integrace cizinců zde zahrnuje témata jako koordinace, monitoring, mezinárodní spolupráce, statistika, indikátory integrace cizinců a financování integrace cizinců. Velký důraz je kladen na vzájemnou informovanost organizací zabývajících se integrací cizinců, ať už se jedná o státní nebo nestátní neziskové organizace. Důležitým pomocníkem pro spolupráci v oblasti integrace se stala regionální a lokální samospráva. Dalším partnerem se stala akademická sféra a jednání s jejími zástupci se zaměřilo na výzkum a odborná šetření.

Podněty k novému definování integračních postupů a rozšíření cílové skupiny integrace přinesly analýzy, monitorovací zprávy a závěrečné zprávy z projektů. Vláda ČR určila v roce 2010 finanční částku na podporu integraci cizinců ve výši 25 000 000 ,- Kč. Z toho Ministerstvu vnitra připadá 11 400 tis. Kč, Ministerstvu práce a sociálních věcí 6 000 tis. Kč, Ministerstvu zdravotnictví 2 000 tis. Kč, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy 4 300 tis. Kč, Ministerstvu kultury 200 tis. Kč, Ministerstvu pro místní rozvoj 600 tis. Kč a Českému statistickému úřadu 500 tis. Kč. (MV ČR 2010: 76)

V rámci podpory od Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí byla v roce 2010 podpořena opatření zaměřená na postupné zřízení a provoz regionálních Center na podporu integrace cizinců v jednotlivých krajích České republiky. Jedná se zejména o zlepšení podmínek nezletilých cizinců bez doprovodu, zapojení hostitelské společnosti do procesu integrace, vypracování ukazatelů a metodik hodnocení, posilování mezikulturních kompetencí zaměstnanců státní správy, poskytování asistenčních služeb příslušníkům třetích zemí a na výměnu zkušeností, osvědčených postupů a informací v oblasti integrace mezi členskými státy Evropské unie. *„Lze konstatovat, že v roce 2010 se podařilo pro oblast integrace cizinců získat doposud nejvyšší finanční zdroje. Problémem však je nutnost kofinancovat projekty některých fondů ze zdrojů žadatele nebo ze státních dotací.“* (MV ČR 2010: 77)

Činnost ministerstva vnitra se v roce 2010 zaměřila v rámci integrace cizinců na podporu projektů na lokální úrovni a podporu projektů na regionální úrovni.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se zaměřilo na oblast právní úpravy podmínek zaměstnávání cizinců v České republice, oblast zvyšování informovanosti cizinců a prevence nelegálního zaměstnávání, zveřejnilo seznam dlouhodobě neobsazených míst, uvedlo informace o kurzech českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů pro cizince, kde bylo zjištěno snížení počtu zájemců v roce 2010 o 62% oproti roku 2009, zabývalo se problematikou nezletilých cizinců bez doprovodu a zaměřilo se také na podporu výzkumné činnosti v oblasti integrace cizinců. (MV 2010: 84–86)

Ministerstvo práce a sociálních věcí společně s ministerstvem vnitra poskytují informační zdroje pro cizince jako je například internetová stránka www.cizinci.cz a užitečným zdrojem může být také sekce Integrace cizinců na oficiálních internetových stránkách www.mpsv.cz. (MV 2010: 86)

Činnost ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřuje na češtinu pro cizince, její systém výuky a zkoušky potřebné pro získání trvalého pobytu, dále na stipendia na podporu studia cizinců na veřejných vysokých školách v České republice, vzdělávání cizinců v mateřských a základních školách, zařízení pro děti – cizince a také na vzdělání pedagogických pracovníků. (MV 2010: 89–95)

Posílení informovanosti a financování byla dvě témata pro činnost ministerstva zdravotnictví. Na webových stránkách www.mzcr.cz proběhla aktualizace informací pro cizince ze třetích zemí. Cizinci zde mohou najít komplexní informace o systému poskytování zdravotní péče a zdravotního pojištění v České republice, právech a povinnostech cizinců, kontakty na důležité instituce, přehled zdravotnických zařízení a další informace. Částka 2 000 000,- Kč určená ministerstvu zdravotnictví v koncepci integrace cizinců nebyla na zmíněné aktivity využita a byla vrácena do státního rozpočtu. (MV 2010: 95)

Ministerstvo pro místní rozvoj uskutečnilo ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy projekt „Prevence prostorové segregace“. V návaznosti na tento projekt vznikla publikace „Rezidenční segregace“ zabývající se formami sídelní segregace a

sociálního vyloučení ve vztahu k lidským sídlům. Finanční prostředky určené Ministerstvu pro místní rozvoj v částce 600 000,- Kč byly v roce 2010 plně využity. (MV 2010: 95–96)

Ministerstvo kultury využilo své finanční prostředky ve výši 200 000,- Kč na projekt webového portálu www.mezikulturnidialog.cz, „jehož cílem bylo vytvoření otevřené platformy především pro neziskový sektor a jeho aktivity v oblasti kultury a vzdělávání zaměřené na téma mezikulturního dialogu, které přispívají k řešení cílů migrační a integrační politiky v České republice.“ (MV ČR 2010: 96)

Ministerstvo průmyslu a obchodu se zaměřilo na oblasti jako je informovanost, ekonomická soběstačnost, vzdělávání a statistika.

2.1 Praktické potíže cizinců v ČR

V roce 2006 proběhl výzkum, který se zaměřil na postavení imigrantů v české společnosti a na jejich subjektivní hodnocení a vnímání sebe sama jako cizinců v ČR. Důraz při tomto výzkumu byl kladen na situace, kdy respondenti nebyli spokojeni s přístupem institucí při řešení běžných záležitostí a považovali je za diskriminující. (Tollarová 2009: 1)

Respondenti uváděli různé zkušenosti, které měly společné to, že ve chvíli, kdy se ukázalo, že se jedná o cizince, začala se situace problematizovat, nejvíce při hledání zaměstnání a podnájmu. (Tollarová 2009: 2)

„Jsem v současné době nezaměstnaný, hledám práci. Když prostě něco seženete na inzerát, nebo cokoliv, zavoláte a oni hned poznají, že jste cizinec a prostě hned vám řeknou, že je to obsazený.“ (Tollarová 2009: 2)

Při označení za cizince dochází ke změně podmínek vyjednávání o práci či bydlení. Důsledkem tohoto označení je odmítnutí či zhoršení finančních podmínek pro cizince. Vědomí těchto nevýhodných podmínek vede cizince k pocitům trpkosti a nespravedlnosti. (Tollarová 2009: 2)

K identifikaci cizince dochází většinou při prvním setkání, velice snadná je identifikace po telefonu. V případě popisování neúspěšné komunikace ohledně práce nebo

bydlení šlo vždy o kontakt telefonem. „*Když sháníte třeba podnájem a voláte, tak okamžitě si všimnou, že jste cizinka. Ten nájem je určitě větší, než by měl Čech.*“ (Tollarová 2009: 3)

Někteří respondenti přijímají fakt, že někdo nepřijme cizince do zaměstnání z důvodu byrokratických obtíží, s jistým pochopením. Zřejmě proto, že sami dobře vědí, co to obnáší. Další překážkou je doba čekání, zda se na místo přihlásí český občan. Některé výpovědi obsahovaly i snahu Českou republiku hájit. „*A kdo přijde ve vašem státě a bude pracovat a ty nebudeš mít práci, tak ty sám budeš se zlobit, ne? To je všude tak.*“ (Tollarová 2009: 5)

Někteří respondenti uváděli zkušenost s diskriminací v zaměstnání, a to jak při přidělování práce, tak ve finančním ohodnocení. „*Když člověk dostává plat, zhruba pětinově od normálního platu, tak potom nemusím o ničem mluvit.*“ (Tollarová 2009: 6)

Objevuje se i kritika vůči práci cizinecké policie, která se objevuje především v oblasti Prahy, v menších městech takové problémy nezažívají. Cizineckou policii označují respondenti za instituci, která na mnoha úrovních udržuje svou moc nad klienty, kteří jsou na ní závislí. Jedná se o komplikovanost a stálé změny legislativy týkající se cizinců. Cizinci se velmi těžko orientují v neustále proměňované normě, která určuje podobu jejich pobytu a statusu na území. (Tollarová 2009: 6–7)

Dále respondenti popisovali komunikaci s úřady, představovala pro ně jakýsi boj. Oni sami by se však rádi boji vyhnuli, ale cítí se k němu být nuceni. Pokud se objevila dobrá zkušenost s úřady, představovala jakýsi údiv a překvapení. „*Já jsem byla v šoku z té paní, ta paní byla tak příjemná, že já jsem normálně z toho fakt nemohla. Já jsem přišla v polední přestávce, zaťukala jsem, úplně jsem tak jako čekala, že na mě vybafnou a budou na mě rvát. ... A ona věděla, že já jsem cizinka ... ted' vzala všechny ty papíry, všechno mi tam vysvětlila, vyplnila, já jsem prostě odešla, já jsem tomu nemohla věřit.*“ (Tollarová 2009: 10)

Pro cizince je asi největším problémem v administrativě spojené s pobytem velké množství povolení a dalších dokumentů, které musí pravidelně obnovovat a na úřadech se jimi prokazovat. V několika případech respondenti zažili nekvalitní práci nebo chybu úřadu, ale bylo na nich, aby si vše vyřídili znovu. (Tollarová 2009: 10)

Dalším problémem je vyloučení z povinného zdravotního pojištění. Povinné zdravotní pojištění si mohou zařídit jen zaměstnanci a nově i jejich nezletilé děti. Cizinci, kteří nejsou v ČR zaměstnáni mají možnost komerčního zdravotního pojištění, které je ovšem výrazně dražší než povinné, pojišťovna si vybírá koho pojistí a vyžaduje platbu na půl roku dopředu. (Tollarová 2009: 11)

Omezení představuje i komerční oblast, respondenti negativně vnímají, že nemohou vlastnit byt, koupit si automobil nebo si pořídit mobil na paušál. Například student si nemůže při studiu přivydělat brigádou, protože nemá pobyt za účelem zaměstnání a povolení k zaměstnání. (Tollarová 2009: 12)

Někteří respondenti utvářejí obraz o postavení cizinců jako lidí s podřadným postavením, kteří musí překonávat mnoho obtíží. Zmíněné problémy s častějším placením za úkony, frontami, boji s úřady a s obtížným zjišťování podmínek vytvářejí obraz cizince, který žije v podmínkách na hranici splnitelnosti, ale i snesitelnosti a důstojnosti. (Tollarová 2009: 12)

Ačkoliv tento výzkum proběhl již v roce 2006, dnes, o šest let později, si trůfám říci, že uvedené problémy nezmizely a postavení cizinců se výrazněji nezlepšilo.

3 Centrum na podporu integrace cizinců

Tato organizace je zřizována Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky a je spolufinancována z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Jedná se tedy o vládní organizaci. Služby jsou poskytovány zdarma, mohou jich využít všichni cizinci, kteří současně mají platný trvalý nebo dlouhodobý pobyt a pocházejí z nečlenských zemí EU (tzv. „třetí země“). Tato organizace je zastoupena v osmi krajích České republiky. Jedná se o Jihočeský kraj, Karlovarský kraj, Liberecký kraj, Moravskoslezský kraj, Olomoucký kraj, Pardubický kraj, Plzeňský kraj a Zlínský kraj.

Poskytované služby se rozdělují do několika úrovní. Jde o poradenskou a informační činnost, právní poradenství, kurzy českého jazyka, sociokulturní kurzy a kurzy základní počítačové gramotnosti. V místě organizace je také k dispozici internetové pracoviště a knihovna.

Poradenská a informační činnost zahrnuje oblasti jako náležitosti pro pobyt, sociální pomoc a dávky, zdravotní péče a zdravotní pojištění, bydlení, pracovní trh, vzdělávání a školství a řešení životních událostí jako je narození dítěte, svatba nebo úmrtí blízké osoby. Zaměstnanci organizace cizincům poradí na kterou instituci se obrátit, poskytnou pomoc při vyplňování formulářů a v případě potřeby zajistí doprovod na danou instituci.

Právní poradenství zajišťuje právník, který je v určitých hodinách v Centru přítomen. Cizinci s právníkem mohou konzultovat zejména pobytovou a vízovou problematiku a pracovněprávní vztahy. Hodiny, ve kterých je poskytováno právní poradenství je možné nalézt v místě Centra nebo na internetových stránkách organizace www.integracnicentra.cz.

Kurzy českého jazyka se dělí na dvě úrovně: základní a intenzivní. Základní kurz je určen pro klienty s minimální znalostí českého jazyka. Kurz je možné navštívit i jednorázově a klienti se naučí dorozumět se v základních situacích jako je návštěva u lékaře, na úřadě, v obchodě atd. Intenzivní kurz je určený pro klienty s pokročilejší znalostí českého jazyka, zařazení do vhodného kurzu zajišťuje lektor. Jednotlivé lekce na sebe navazují a počet míst je omezen, proto je nutné se předem do kurzu zapsat. Cizinci si osvojí schopnost komunikovat ve složitějších situacích, například u pracovního pohovoru, a tento kurz jim může pomoci při přípravě na jazykové zkoušky.

Jazyková zkouška se většinou koná v místních jazykových školách. Zkouška se skládá z písemné a ústní části. Písemná část je rozdělena na čtení, které trvá 20 minut, poslech trvající 35 minut a psaní, které zabírá 15 minut. Ústní zkouška poté trvá 10 minut. První zkouška je zdarma, za další pokusy je poplatek ve výši 1500 Kč.

Sociokulturní kurzy poskytují základní informace o České republice, zejména o sociálním, zdravotním a vzdělávacím systému. V těchto kurzech se také klienti naučí lépe komunikovat s úřady a zaměstnavateli. Na jednoduchých příkladech a modelových situacích si klienti vyzkouší, jak správně reagovat v každodenních situacích, jakými jsou komunikace s místními lidmi, nakupování, objednávání si jídla v restauracích, cestování po ČR apod. Také získají více informací o české historii, tradicích a svátcích.

Organizace také nabízí možnost využití internetového pracoviště, kde je k dispozici bezplatný přístup k internetu, a knihovny, kde je možné nalézt noviny a časopisy v anglickém, francouzském, ruském, ukrajinském, vietnamském a čínském jazyce.

Kurzy základní počítačové gramotnosti nabízí osvojení si základů ovládání počítače, získání znalostí v používání internetu a elektronické pošty a dále seznámení se s textovým editorem. Formou praktických cvičení se klienti naučí pracovat s počítačem a internetem. Zlepšením počítačových dovedností se zvýší cizincům šance uplatnit se na trhu práce.

Aktivity Centra zaměřené na majoritní společnost a její instituce:

Realizace pravidelných setkání platformy – v jednotlivých krajích Centra sami organizují nebo se účastní pravidelných setkání regionálních platform. Smyslem setkávání je propojit regionální aktéry integrace, definovat bariéry procesu integrace, stanovovat krátkodobá či dlouhodobá doporučení a vymezit role jednotlivých aktérů při jejich praktické realizaci.

Realizace osvětových, kulturních a společenských akcí – v jednotlivých krajích realizují Centra aktivity zprostředkovávající téma integrace cizinců zástupcům majoritní společnosti. Organizují nebo podporují realizaci kulturních, společenských nebo sportovních akcí a osvětových aktivit zejména na školách a veřejných institucích.

Rozhovor s paní Jindrovou (vedoucí Centra v Českých Budějovicích)

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Centrum na podporu integrace cizinců je zřizováno Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky. Jeho aktivity jsou spolufinancovány z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

Cílovou skupinou jsou cizinci ze třetích zemí, to znamená mimo Evropskou unii a Evropský hospodářský prostor. Zároveň musí ještě splnit podmínku dlouhodobého nebo trvalého pobytu na území České republiky.

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Mezi služby Centra patří kurzy českého jazyka, právní a sociální poradenství, dále mají cizinci možnost bezplatného přístupu na internet či si mohou zapůjčit knihy, časopisy a noviny v jazyce ruském, vietnamském, ukrajinském, anglickém, a dalších. Dále pro cizince organizujeme kurzy sociokulturní orientace. Veškeré aktivity jsou pro cizince zdarma.

Kurzy českého jazyka probíhají nejen v Českých Budějovicích, ale i v dalších městech Jihočeského kraje (Tábor, Strakonice, Prachovice, Písek, Jindřichův Hradec, Kaplice, a další). Také ostatní aktivity se snažíme realizovat i v dalších městech.

Kromě češtiny, jak již bylo řečeno, nabízíme cizincům i další služby. Hodně využívané je právní poradenství. Jednou týdně je zde v Centru přítomen právník a poskytuje cizincům odborné konzultace.

Další službou jsou sociokulturní kurzy. Jedná se o besedy s odborníkem na konkrétní téma. Výhodou těchto kurzů je přítomnost odborníka na dané téma a tím lepší možnost odpovědět na konkrétní otázky účastníků kurzu.

Odborné sociální poradenství je zajišťováno pracovníky Centra, neboť od 1. 2. 2012 je Centrum registrovanou sociální službou. Dále je sociální poradenství zajišťováno v rámci tzv. kontaktních míst. Nachází se v Českém Krumlově.

Kromě aktivit pro cizince se zaměřujeme také na majoritní populaci. Snažíme se tím ukázat a přiblížit jinou kulturu a otevřít tak téma integrace v širším měřítku. Organizujeme různé tematické večery (Mongolský večer, Čínský večer, Vietnamský večer), pro děti ve školách pořádáme besedy a čtení pohádek ze třetích zemí.

Otázka: Jak probíhá zkouška z českého jazyka?

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Jazykovou zkoušku cizinci potřebují k získání trvalého pobytu. My zde realizujeme pouze výuku češtiny, zkoušku vykonávají v rámci jazykových škol k tomu určených. Úspěšnost záleží na připravenosti každého z cizinců.

Otázka: Jak se o Vás mohou cizinci dozvědět?

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Za dobu, co Centrum existuje, se nám podařilo vytvořit poměrně silnou „klientskou základnu“. Efekt sněhové koule, tzn. že si o nás cizinci předají informaci mezi sebou, tak funguje poměrně spolehlivě. Nové klienty získáváme také na základě terénní práce a distribuce letáků.

Při naší činnosti spolupracujeme se státními i neziskovými nestátními institucemi, které pracují s cizinci nebo se s nimi při své práci setkávají. Zástupci těchto institucí jsou členy platformy. Tu organizuje Centrum každé tři měsíce a je prostorem pro setkání zástupců daných institucí, předání si informací, zkušeností, apod.

Otázka: Máte také nějaké další aktivity týkající se života v České republice?

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Ano, pořádáme workshopy a akce k různým příležitostem – Vánoce, Velikonoce, a další. Součástí těchto akcí je teoretické seznámení cizinců se zvyky a tradicemi a také praktická ukázka výroby, např. malovaných vajíček, adventních věnců, apod.

Otázka: Převažují mezi vašimi klienty muži nebo ženy?

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Složení našich klientů jde napříč spektrem věku i pohlaví.

Otázka: Vaše centrum je zastoupeno v každém kraji?

Vedoucí Mgr. Markéta Jindrová: Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky zřizuje celkem osm Center na podporu integrace cizinců. Další dvě Centra v republice mají jiného zřizovatele. V Ústí nad Labem je to nezisková organizace a v Jihomoravském kraji je zřizovatelem Jihomoravský kraj ve spolupráci s několika partnery.

Tento rozhovor neobsahoval původně zamýšlené otázky, které uvádím na konci své práce, jelikož paní Mgr. Jindrová se chtěla zaměřit hlavně na působení Centra a obecné otázky týkající se integrace odmítla komentovat.

Tab. 3: Počet klientů v Centru na podporu integrace

Země	Počet klientů, které Centrum eviduje
Vietnam	302
Ukrajina	176
Mongolsko	51
Rusko	64
Moldavsko	24
Nepál	17
Bělorusko	14
Čína	12
Kazachstán	10
Ázerbajdžán	6
USA	5
Indie	5
Egypt	4
Turecko	4
Maroko	3
Argentina	3
Izrael	3
Mexiko	3
Filipíny	2
Srí Lanka	2
Gruzie	2
Kanada	2
Thajsko	2
Írán	1
Kolumbie	1
Kyrgyzstán	1
Litva	1
Pákistán	1
Srbsko	1
Súdán	1
Tunisko	1

4 Organizace pro pomoc uprchlíkům

„Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) již 20 let pomáhá uprchlíkům a cizincům v České republice. OPU je nevládní a nezisková organizace, která bezplatně poskytuje právní a sociální poradenství svým klientům, pořádá vzdělávací aktivity pro klienty i veřejnost. OPU je zapojena do projektů zahraniční rozvojové pomoci“³.

Organizace pro pomoc uprchlíkům byla založena v Praze v roce 1991 jako občanské sdružení. Cílem OPU je pomáhat cizincům, a to především uprchlíkům, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni z důvodu politického, etnického, náboženského, rasového nebo kvůli své příslušnosti k určité sociální skupině, a také těm, kteří již v ČR požívají práva azylu a dočasně ochrany.

Na tuto organizaci se mohou obracet cizinci se všemi typy pobytů ze zemí mimo EU a jejich rodinní příslušníci, cizinci ze zemí EU, kteří se ocitli v nouzi a nejsou schopni se sami zorientovat v prostředí a žadatelé o mezinárodní ochranu, azylanti, držitelé doplňkové ochrany a jejich rodinní příslušníci. Zvláštní pozornost je věnována zranitelným skupinám (nezletilým bez doprovodu, osamělým ženám apod.).

V oblasti právního poradenství se jedná o konzultace o řízení o udělení mezinárodní ochrany, o pobytu na území ČR (víza, dlouhodobý a trvalý pobyt), dále správní vyhoštění, zajištění za účelem správního vyhoštění a občanství. OPU nabízí individuální právní poradenství v oblasti pracovního práva a zaměstnanosti včetně navazujícího poradenství. Jedná se o informace o přístupu na pracovní trh v ČR, informace o právech a povinnostech cizinců pracujících a podnikajících v ČR, doprovod na jednání s úřady, asistenci při jednání se zaměstnavateli, přípravu právních podání, stížností, podnětů či žalob, možnost kvalifikovaného tlumočníka v případě potřeby. V odůvodněných případech zastupují právníci klienty na základě plné moci ve správních a soudních řízeních. Sepsání podání i zastupování záleží na zvážení každého konkrétního případu právníky OPU.

Sociální poradenství obsahuje vzdělávání (uznávání diplomů, asistence při hledání školy, vyhledávání vzdělávacích kurzů, apod.), sociální zabezpečení, zaměstnanost (možnosti legálního zaměstnání, sepsí CV, v případě dlouhodobé spolupráce vyhledávání zaměstnání,

³ OPU, o.s. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: < <http://www.opu.cz/> >

apod.), zdravotní péče (možnosti zdravotního pojištění, vyhledávání lékaře, apod.), změna rodinné situace (narození dítěte, uzavření manželství, apod.), bydlení (informace o trhu s byty, v případě dlouhodobé spolupráce pomoc s vyhledáváním bydlení), informace o životě v ČR, po dohodě s pracovníky OPU možnost doprovodu na úřady a instituce (školy, úřad práce, živnostenský úřad, zdravotní pojišťovny apod.)

Doplňkové služby zahrnují jazykové kurzy, rekvalifikační kurzy, individuální příspěvky na vzdělávací a zájmové aktivity apod., jsou závislé na aktuálních projektech, které organizace realizuje.

V případě zájmu klientů je možné zprostředkovat kontakt s dobrovolníky organizace. Dobrovolníci mohou pomoci například se zlepšením jazykových dovedností, s orientací v české společnosti, mohou poskytnout doprovod při návštěvě kulturní či sportovní akce apod.

Organizace také zprostředkovává služby pro veřejnost. Ty zahrnují přednáškovou činnost, studentské praxe a publikační činnost.

Rozhovor s paní Zelenkovou (OPU)

Otázka: Jak byste zhodnotila působení Vaší organizace? Jak se dá taková úspěšnost v integraci měřit nebo zjistit?

Bc. Barbora Zelenková: První co mě napadá je úspěšnost měřená tím, že nás stále vyhledávají klienti. Za tu dobu co máme možnost působit v Českých Budějovicích, to je od roku 2009, se nám v pravidelné každodenní činnosti počet klientů zvětšuje a klienti nás sami vyhledávají. Řeší s námi své problémy a máme od nich pozitivní zpětnou vazbu, takže nejlépe by se dala úspěšnost měřit pomocí počtu klientů a zpětné vazby.

Otázka: V čem vidíte rozdíl působení státní organizace a NNO?

Bc. Barbora Zelenková: Záleží na úhlu pohledu, pro nás citelný rozdíl je ve finanční stránce. Například Centrum je státní organizací, má finance zajištěné, takže objem služeb je ve větším rozsahu. My jsme financemi hodně limitováni a v tuhle dobu jsme nejvíce závislí na evropských fondech. Především je to evropský sociální fond a operační program lidské zdroje, dále jsou to různá přidružená ministerstva, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo školství, ministerstvo vnitra atd. Co se týče projektů, naše činnost je hodně

závislá na financích, které získáváme v rámci fondů, ministerstev, v rámci krajů a měst. Například Jihočeský kraj nás příliš nepodporuje, takže se peníze přerozdělují do projektů v rámci různých poboček OPU. Záleží na tom, jaký projekt vyjde a kolik peněz nám bude přiznáno. Citelné to může být v tom, že v rámci těch projektů jsme omezeni na nějakou činnost, nemáme například tady k dispozici auto, takže v rámci těch projektů máme možnost dojíždět jen veřejnou dopravou. Na druhou stranu je pravda, že nebyla situace, kdy nás bylo naléhavě potřeba a v případě nutnosti se můžeme obrátit na další organizace. Tyto finanční možnosti naši činnost omezují. Viditelné to je i v počtu klientů a v zaměstnancích. V případě zaměstnanosti administrativní činností nejsme schopni vyrazit do terénu. V minulých projektech jsme například mohli financovat klientům překlad jejich prací k uznání středoškolského nebo vysokoškolského vzdělání, nyní jsme v tom limitováni a klienti si to musí uhradit sami, my můžeme oslovit danou školu nebo jim poskytnout doprovod. Na druhou stranu si myslím, že pokud se podaří ty peníze sehnat a je uznán dobrý projekt, můžou být naše možnosti nad limitem státní organizace. Myslím si, že státní organizace mají jasné dané postupy, ohraničení, meze, ve kterých můžou působit. Oproti tomu nezisková organizace může své pole působnosti rozšiřovat. Stává se, že klienti mají nedůvěru vůči státním organizacím. Jejich pomoc je pro ně spíše restriktivní, chybí jakýsi lidský prvek, který bude v neziskovém sektoru zřejmě znatelnější.

Otázka: Jaký model integrace aplikujete?

Bc. Barbora Zelenková: V rámci našich snah o integraci se musíme řídit legislativou, jaké jsou naše právní možnosti. Nejsem si jistá, jestli se dá hovořit nyní o nějakém multikulturním modelu integrace. Možná, že Česká republika ještě není zcela připravena. Na čem bych to aktuálně znázornila je situace, kdy tu nastala hospodářská krize a najednou cizinci byli ti, kdo museli první odtud odejít. Česká vláda přispívala cizincům, aby se mohli vrátit do země původu. Někteří z cizinců tuto možnost mohli využít, na druhou stranu cizinci z Asie, kteří byli zadlužení v zemi původu se ocitli v situaci, kdy se měli vrátit do místa zadlužení. Tato alternativa pro ně byla nepřijatelná. V tuhle dobu se děje něco podobného. V době hospodářské krize dalo Ministerstvo práce a sociálních věcí úřadům práce doporučení, aby v nastalé krizi zvažovali, zda budou prodlužovat pracovní povolení. V současné době opět přišlo obdobné doporučení, ale rozdíl je v tom, že v minulosti se objevovala podmínka, že se musí zohlednit situaci daného cizince, což se dnes neobjevuje. To vidíme jako velký problém a snažíme se na to reagovat. V tuhle chvíli to může mít pro někoho fatální důsledky. Cizinci

zde mají sociální zázemí, práci, děti chodí školy a v případě, že nedostanou pracovní povolení, musí se buď vrátit do země původu nebo se mohou pokusit změnit účel pobytu. Cizinci po pěti letech pobytu v České republice mají nárok na požádání o trvalý pobyt, čímž se jejich situace o hodně zlepší. Do té doby musí stále žádat o prodloužení pracovního povolení a mají zde nejistou situaci.

Otázka: Jak úspěšní jsou cizinci ve zkouškách z českého jazyka? Jak náročné zkoušky jsou?

Bc. Barbora Zelenková: V současné době jsou cizinci při žádosti o trvalý pobyt povinni doložit složení zkoušky z českého jazyka na úrovni A1. V rámci poradenství zprostředkováváme kontakty a místa, kde mohou o zkoušku zažádat a můžeme jim poskytnout studijní materiály. Měli jsme tu případ, že jedna klientka poslala k této zkoušce za sebe někoho jiného. Později se podvod odhalil na cizinecké policii a její žádost byla tím pádem neplatná. Paní projevila velkou lítost, znovu se přihlásila ke zkoušce a úspěšně ji složila. Vymazal se jí záznam v trestním rejstříku a vše dobře dopadlo. Je otázka do jaké míry je složení zkoušky pro cizince náročné, mnohdy nemají čas na učení kvůli zaměstnání. Na druhou stranu si myslím, že se spouště z nich daří. Myslím si, že pokud k tomu mají příznivé podmínky, jsou schopni zkoušku z českého jazyka zvládnout.

Otázka: Jak je možné Vaši organizace nalézt? Jak dostupné jsou informace o této organizaci?

Bc. Barbora Zelenková: Hlavní zdroj informací o naší organizaci představují internetové zdroje. Dalším zdrojem informací jsou letáky, které používáme v rámci projektů, kdy je necháváme na různých úřadech a na místech, kde se cizinci nejvíce objevují. Dále se nejvíce osvědčilo předávání informací cizinci mezi sebou. V rámci resortu ministerstva vnitra jsou také vydávány brožurky, které většinou obsahují seznam organizací, na které se mohou cizinci obracet.

Otázka: Kolik lidí využívá vaše služby? O jaké mají největší zájem?

Bc. Barbora Zelenková: Průměrně využívá naše služby 150 až 160 klientů ročně. Někteří využívají naše služby dlouhodobě, někteří jednorázově. Největší zájem je o zodpovězení informací na téma bydlení, zdravotní péče a sociální zabezpečení. U vzdělání je častý požadavek o nostrifikaci, dále je velký zájem o kurzy českého jazyka, což je závislé na aktuálně běžících projektech. Naše organizace také proplácela cestovné na kurzy nebo i

hlídání dětí po dobu konání kurzu. Také bývá velký zájem o právní poradenství, v rámci něhož využíváme služby právníka z Centra na podporu integrace cizinců.

Otázka: Mohla byste srovnat úspěšnost působení vaší organizace v různých krajích?

Bc. Barbora Zelenková: Pokud bych brala za úspěšnost počet klientů, tak musím říci, že Jihočeský kraj je nejklidnější oblastí. Je zde nejméně problémů a tato oblast je usedlejší, klidnější a ustálenější. Zdejšími klientům se zde relativně daří zapojovat do společenského života. Jiná situace je v Praze, Brně, Plzni a dalších velkých městech. Myslím si, že kolegové z jiných krajů řeší závažnější problémy, například vyhošťování. Úspěšnost se poté pojí s konkrétní problematikou. Záleží na prostředí a na problémech, které se řeší. Pole naší působnosti je hodně široké a úspěšnost závisí na zvolených hodnotících kritériích.

Otázka: Myslíte si, že stanovy určené ministerstvem vnitra jsou dostačující? Opravdu to tak v praxi probíhá? Ať už je řeč o úspěšnosti užívání českého jazyka, ekonomické soběstačnosti nebo sociální zakotvenosti.

Bc. Barbora Zelenková: Pro nás, jako neziskovou organizaci, příliš neplatí interní postupy od ministerstva vnitra. Tyto stanovy jsou určeny hlavně pro organizace spadající pod ministerstvo vnitra, což je právě Centrum na podporu integrace cizinců. Naše organizace si obecné informace sbírá sama a zprostředkováváme si je mezi našimi pobočkami. Jsme v podstatě jakoby odpojeni, držíme se v rámci zákonných limitů. Na druhou stranu v poslední době se nám hodně zvyšuje počet stížností na stanovy ministerstva vnitra či na odbor azylové a migrační politiky, protože nejsou ve stanovených lhůtách vyřizovány žádosti o pobyty. Vyskytují se neuvěřitelné prodlevy a stížnosti se velmi hromadí. V tomto případě hájíme klienty, pomáháme se stížnostmi a sepisujeme je s nimi. Lhůty jsou prodlužovány o několik měsíců. Pokud se takovéhle stížnosti objeví, upozorňujeme za naší organizaci dané odbory. Upozorňujeme na nedostatky a požadujeme nápravu.

Otázka: Myslíte si, že je Česká republika státem přistěhovalců? Myslíte si, že jsou cizinci u nás využíváni jen jako levná pracovní síla?

Bc. Barbora Zelenková: Státem přistěhovalců je Česká republika do určité míry. Do doby hospodářské krize sem cizinci hodně přicházeli, krize však způsobila velkou změnu. Opatření vlády tento příliv také ovlivnilo, omezilo se vydávání pracovních povolení. To byl útlum, kdy se museli někteří cizinci vracet do země původu nebo byli vyřazeni z legálního trhu práce,

dostali se na černý trh, který není evidován. Počty přistěhovalců a podaných žádostí o azyl se snižují, může na to mít vliv nastalá ekonomická situace. Česká republika nemusí již být pro cizince atraktivní. I díky tomu, že jsou zde klienti administrativně zatěžováni. Na druhou stranu řada cizinců bývá do určité míry v područí klientského systému. Je to systém, kdy sem cizinci přivádí ve velkém svoje krajany. Ti cizinci, kteří se sem dostanou, neovládají jazyk, neznají způsob fungování ve společnosti, jsou maximálně závislí na informacích od zprostředkovatelů, kteří si za všechno nechají zaplatit. Zajišťují za ně administrativní záležitosti, jednají za ně na úřadech. Cizinci jsou na těchto zprostředkovatelích závislí a nedokáží zde samostatně pobývat. Jsou i různým způsobem zastrášováni, odeberou se jim cestovní pasy, zadluží se, nemusí mít ani ponětí, že dělají něco nelegálního. Například policii berou jako restriktivní orgán a mají obavy s nimi spolupracovat do té doby, než zjistí, že pomoc od nich funguje. To už ale může být pozdě a není cesty zpět. Myslím si, že nejsme jediný stát, kde se vláda snaží korigovat přísun cizinců a dává zákonné limity a podmínky, za kterých zde mohou pobývat. Jedná se o reakci na potřebu státu omezit přísun nových cizinců a na potřebu zamezení nelegálního jednání ze strany cizinců nebo jejich zprostředkovatelů. Když se zpřísnila situace ohledně vydávání pracovních povolení, dokázaly se některé skupiny cizinců bránit tím, že žádali změnu účelu a tím se jim pobyt zlegalizoval. Cizinci častokrát nemají povědomí o svých povinnostech díky činnosti zprostředkovatelů.

Mnohdy jsou cizinci levnou pracovní silou a jsou dosazováni na pozice méně placené a nezajímavé pro české občany. Do určité míry jsou leckdy tímto způsobem využíváni. Objevují se i situace, kdy jsou například na stavbě zaměstnáváni vysokoškolsky vzdělaní cizinci. Většinou se jim opravdu podaří sehnat jen nekvalifikovanou práci, hůře placenou. Zaměstnavatelé se snažili do České republiky přilákat ve velkém cizince na tyto pozice. Za těchto podmínek by zřejmě čeští občané takovou práci dělat nechtěli. Pokud cizinec neovládá jazyk, jeho šance na kvalifikovanější pozici se snižují. To je hlavní problém, proč neuplatní svůj obor, ve kterém jsou vzdělaní. Existoval však projekt, který se zaměřoval na tyto vysoce kvalifikované pracovníky z ciziny a jejich přesun do Čech jim byl usnadněn.

Na druhou stranu po nějakém čase mají cizinci šanci dostat se na lepší pracovní místo. Musí tedy především ovládat český jazyk. Cizinci, kteří zde neplánují zůstat trvale, se spíše smíří s touto horší prací.

Otázka: Jak byste pojem integrace vysvětlila?

Bc. Barbora Zelenková: Pojem integrace pro mě znamená, že cizinci jsou schopni samostatného jednání, vidím v tom větší osamostatnění, zapojení. Vytvoří si bližší vztahy s místními obyvateli, není pro ně problém vyřešit úřední záležitosti a vyhledat si informace. Máme i klienty, kteří do naší organizace dochází pravidelně, což znamená, že u nich integrace ještě nebyla zcela úspěšná. Záleží jak si pojem integrace vysvětlujeme. Někdo by mohl brát za integraci již nalezení práce a bydlení, avšak já osobně zahrnuji pod pojem integrace i jejich schopnost navazovat vztahy s majoritní společností a jejich zapojení se do aktivit ve volném čase.

Otázka: Co nabízíte jiného oproti ostatním organizacím v Českých Budějovicích?

Bc. Barbora Zelenková: S ostatními organizacemi si navzájem pomáháme a spolupracujeme. Na prvním místě je klient a pokud není v našich silách mu pomoci, obracíme se na další organizace. Rozhodně si myslíme, že každá organizace může nabídnout něco trochu jiného. Víme však, co každá organizace nabízí, takže se můžeme na ně obracet případně zájmu o službu, kterou my neposkytujeme.

Otázka: Myslíte si, že by integraci do nové společnosti cizincům usnadnil určitý informační balíček před odchodem z rodné země?

Bc. Barbora Zelenková: S tím naprosto souhlasím. Obávám se, že neexistuje jakýsi reálný pohled na současnou situaci u nás. Informace o fungování naší společnosti cizinci téměř nemají. Zprostředkovatelé jim informace neposkytnou a ani na ambasádách nedostanou mnoho informací, z čehož usuzuji, že by informační balíček usnadnil nejen přesun do České republiky, ale i rozhodnutí, zda jako cílovou zemi zvolit právě naši republiku. Mnohdy po příchodu zjistí, že zdejší podmínky jsou v rozporu s jejich představami. Tím se právě dostávají do situací, kdy jsou závislí na zprostředkovatelích.

Otázka: Jakým způsobem by bylo možné změnit stávající situaci cizinců? Jsou to lidé z jiných zemí, můžeme se od nich mnohému naučit, dozvědět se o jiných kulturách a společenských postojích. V čem vidíte neochotu českých občanů přijímat přistěhovalce?

Bc. Barbora Zelenková: Rozhodně souhlasím s tím, že se můžeme od nich hodně dozvědět, ale neochota k přijetí cizinců českými občany přetrvává, hodně tuto problematiku ovlivňuje ekonomická situace. Při současném stavu, kdy i čeští občané obtížně získávají práci a výdaje státního rozpočtu jsou čím dál více omezované, se občané cítí být ohroženi a v přistěhovalcích

vidí negativum, které jim bere práci. Už si však občané neuvědomují, že cizinci zastávají neatraktivní pracovní pozice a je otázka, zda doporučení ministerstva práce danou situaci může zvrátit. Mám na mysli to, že se omezí pracovní povolení na nekvalifikovaná místa cizincům a bude snaha tyto pozice obsadit českými občany. V tom jsem velmi skeptická. Ve starší generaci mohou převládat názory, že cizinci berou práci českým občanům, čímž se vytvářejí nepokoje.

Největší problém v přijímání cizinců vidím tedy ve strachu českých občanů ze ztráty zaměstnání, ze zneužívání pobírání sociálních dávek a ze zvýšené kriminality. Situace, kdy sami Češi mají životní úroveň nějakým způsobem narušenou, se vždy obrací proti cizincům. Bude i záležet na oblasti výskytu. V místě, kde lidé práci mají, nebudou problémy tak znatelné jako v oblasti, kde je vysoká nezaměstnanost.

Naše organizace se snaží hájit zájmy a práva cizinců i v tom směru, že se snažíme připomínkovat různé podoby nebo návrhy zákonů. Reagujeme na stížnosti cizinců na problémy ve státní správě, kdy se nemohou domluvit a dovolat spravedlnosti. Je otázka, co příští doba přinese, protože to není problém jen České republiky, ale je to problém i v rámci Evropské unie. V tuhle chvíli jsme jako organizace závislí na finančních příspěvcích z Evropské unie, ale je otázkou rozvoje imigrační politiky Evropské unie do budoucna, jaké budou finanční a pracovní možnosti.

5 Komparace Centra na podporu integrace cizinců a OPU

Výběr těchto zástupců za vládní i nevládní sektor byl záměrný, srovnání činností daných organizací by mělo odhalit jejich výhody i nevýhody.

Centrum na podporu integrace cizinců je státní organizace, která spadá pod činnost Ministerstva vnitra a je jím tedy určována a limitována. Služby jsou poskytovány ve větší míře a také zařízení a vybavení této organizace je ve srovnání s OPU výrazně lepší. Služby jsou zaměřeny pro občany ze třetích zemí a jsou zcela zdarma. Centrum se více zaměřuje na sociální začlenění cizinců, pořádají různé kulturní večery, kde se cizinci mohou dozvědět různé zajímavosti o České republice a získají také informace o místních tradicích.

Organizace pro pomoc uprchlíkům, jak již z názvu vyplývá, se zaměřuje na uprchlíky, ať již v rámci EU nebo i mimo ni. Služby jsou stejně jako u Centra na podporu integrace zdarma a tyto organizace navzájem spolupracují. Tato spolupráce umožňuje také vzájemné doplňování poskytovaných služeb. OPU je nevládní, nezisková organizace, která je závislá při své činnosti na financích z evropských fondů. Toto financování je největší omezení, které tato organizace pocítuje. Na druhé straně je však třeba zmínit to, že označení za nevládní organizaci umožňuje větší pole působnosti, pracovníci nejsou omezeni jistými nařízeními a jejich činnost se může obracet jakýmkoli směrem je potřeba.

Dalo by se říci, že státní organizace je jakýmsi úředním orgánem, oproti tomu u nevládní organizace se více objevuje jakýsi lidský prvek, který je pro přistěhovalce atraktivnější. Tyto dva typy činností jsou jednoznačně důležité pro lepší začlenění cizinců do majoritní společnosti, ať již cizinci vyhledají kteroukoli z nich, hledaná pomoc se jim poskytne a jejich integrace se zjednoduší.

Pokud bychom se snažili zjistit, jaký model integrace se v České republice aplikuje, z vládních dokumentů, jako je například výše používaná Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010, bychom se to nedozvěděli. Multikulturní model v současné době u nás není aplikován a je otázkou budoucnosti, zda se někdy staneme multikulturní společností. Zbývá nám etnicko-exklusivistický model a

asimilační, z nichž by více odpovídal asimilační model, což nám také napovídají postoje českých občanů.

Závěr

V Jihočeském kraji bylo evidováno v roce 2011 přes 15 tisíc cizinců, což je přibližně 2,4 % obyvatel. Problematika integrace cizinců není v Jihočeském kraji příliš závažná ve srovnání s dalšími kraji v České republice. Řeší se zde méně problematická témata a také počet klientů v daných organizacích je nižší.

Pobyt cizinců v České republice by se dal označit za problematický, mají zde mnoho potíží s úřady, s vyřizováním povolení a dokladů a jejich začlenění do majoritní společnosti jim neulehčují ani čeští občané. Převažuje názor, aby se cizinci zde plně asimilovali, což pro ně může představovat velký problém a stres. Většina cizinců zde pracuje daleko více hodin týdně než čeští občané a dostávají nižší plat. Jejich pracovní vytíženost může vést v některých případech ke zhoršené integraci vlivem nedostatku času. Zda může být Česká republika multikulturní společností je otázka budoucnosti. V současné době na to zřejmě není připravena.

Pokud bychom se pokusili zhodnotit působení vybraných organizací v jihočeském kraji, je třeba říci, že každá takováto činnost je úspěchem. Pomáhání cizincům k lepší integraci je samo o sobě významné, ať už se jedná o státní nebo nestátní organizaci. Indikátorem úspěšnosti může být například počet klientů nebo zvyšování tohoto počtu, ale za vůbec nejdůležitější by se mohla považovat informovanost. Pro cizince je klíčové vědět o takovýchto organizacích, zda využije poskytované služby závisí na jeho rozhodnutí.

Seznam literatury

BARŠA P. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 209 s. ISBN 80-85959-47-X

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6

ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E. (2011): *Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálně geografické diferenciacie Česka*. Geografie, 116, č. 4, s. 422–439.

DRBOHLAV, D. a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: SLON, 2010. 207 s. ISBN 978-80-7419-039-1

HUDDLESTON T. et al. *Migrant Integration Policy Index*. 3. vyd., Brusel: British Council and Migration Policy Group, 2011. 27 s.

MAREŠ, M., KOPEČEK, L., PEČÍNKA, P., STÝSKALOVÁ, V. *Etnické menšiny a česká politika. Analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 139 s. ISBN 80-7325-050-0

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010*. Praha, 2011. 193 s. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd., Praha: SLON, 2009. 15 s. ISBN 978-80-7419-023-0

ŠAMANOVÁ, G. *Postoje české veřejnosti k cizincům II*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2011. 2 s.

TOLLAROVÁ, B. (2006): *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* Biograf (39): 107 odst. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>

TOLLAROVÁ, B. *Praktické potíže cizinců v ČR*. 2009. 14 s. dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/BTollarova_PraktickeproblemycizincuvCR.pdf, Text byl publikován v: Šanderová, J., ed.: *Nerovnosti kolem nás. Pracovní texty projektu „Reprodukce sociálních nerovností v podmínkách politiky rovnosti“*. Praha. str. 29-52, ISBN 80-239-8209-5

Ministerstvo vnitra České republiky Odbor azylové a migrační politiky, *Integrace cizinců 2008*. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2.html>

Ministerstvo vnitra České republiky Odbor azylové a migrační politiky, *Integrace cizinců na území ČR 2011*. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

Organizace pro pomoc uprchlíkům, o.s. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://www.opu.cz/>

Správa uprchlických zařízení MV ČR, *Centra na podporu integrace cizinců*. [online]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/>

Český statistický úřad, *Cizinci 2010*.

Český statistický úřad, *Cizinci: Počet cizinců*